

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

<https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/1421,Nie-ma-sprawnego-nowoczesnego-wojska-bez-poszanowania-tradycji-projekt-patentow-.html>

24.04.2024, 18:25

Nie ma sprawnego, nowoczesnego wojska bez poszanowania tradycji – projekt patentów oficerskich

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego wyszło z inicjatywą wznowienia polskich patentów oficerskich. W tej chwili projektowane są wzory patentów dla podoficerów, oficerów i generałów. Trwają ostateczne poprawki do projektu graficznego oraz tekstu, który znajdzie się na patentach. Ostateczna wersja projektów gotowa będzie w połowie listopada. Jednocześnie BBN finalizuje projekt rozporządzenia Prezydenta RP w tej sprawie.

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego wyszło z inicjatywą wznowienia polskich patentów oficerskich.

Szef BBN Minister Władysław Stasiak zainicjował prace nad wdrożeniem nowych patentów, które nawiązywałyby do wyglądu i tradycji patentów oficerskich z czasów II Rzeczypospolitej.

Miały one symbolizować zaszczyt i godność bycia oficerem Wojska Polskiego. Był to dokument przechowywany w Rodzinach przez pokolenia, jako jedna z największych pamiątek.

Nawiązując do najlepszych tradycji Wojska Polskiego powstał pomysł stworzenia terazniejszego patentu godnego żołnierza polskiego.

W BBN spotkali się przedstawiciele Prezydenta RP, Ministerstwa Obrony Narodowej, Centralnej Biblioteki Wojskowej i Wojskowego Biura Badań Historycznych.

Wszyscy uczestnicy spotkania twierdzili, że to czy jest sens powstania patentu oficerskiego nie podlega dyskusji.

Wszystkie armie świata odwołują się do własnych tradycji wojskowych. Nie ma wojska bez tradycji. Patent powinien być, a dyskusje trwają wokół tego jak on ma wyglądać.

W tej chwili projektowane są wzory patentów dla podoficerów, oficerów i generałów. Trwają ostateczne poprawki do projektu graficznego oraz tekstu, który znajdzie się na patentach.

Szanowne gremium pracujące nad projektem proponuje 3 patenty:

- 1) Dyplom Podoficerski – który wręczany będzie przez dowódców rodzajów wojsk
- 2) Patent Oficerski – wręczany przez Ministra Obrony Narodowej oraz przez Prezydenta RP dla wyróżniających się absolwentów szkół wojskowych
- 3) Nominacja Generalska – wręczana przez Prezydenta RP.

Mają to być dokumenty nie tylko szlachetne w swoim wydźwięku ale i fizycznie bardzo atrakcyjne. Nawiązywać będą do wzorów z przed II Wojny Światowej, drukowane będą w dużych formatach na papierze czerpanym.

Ostateczna wersja projektów gotowa będzie w połowie listopada. Jednocześnie BBN finalizuje projekt rozporządzenia Prezydenta RP w tej sprawie.

Z rozwojem ceremoniału pasowania rycerskiego, a następnie mianowania oficerów wiąże się także hierarchia stopni wojskowych. Nazwa, kształt oraz wygląd dystynkcji zmieniały się w ciągu wieków i były uzależnione głównie od struktury organizacyjnej sił zbrojnych, wyposażenia i charakteru umundurowania. Początkowo odpowiednikiem stopni były tytuły wojskowe ściśle związane z urzędem, stanowiskiem lub wykonywaną funkcją.

Stopnie wojskowe pojawiły się w zasadzie w wojskach zaciężnych. Np. w kawalerii tych wojsk towarzysząc dowodzący poczem miał rangę oficerską, a oznaką jego stopnia był nadziak osadzony na krótkiej rękojeści i kolorowy pęk końskiego włosia. Większym oddziałem dowodził rotmistrz, który w czasie swej nieobecności poruczał jednostkę niższemu oficerowi, czyli porucznikowi. Drugim zastępcą rotmistrza był namiestnik lub podporucznik, a trzecim chorąży, sprawujący jednocześnie nadzór nad chorągwią. Oznaką stopni oficerów rot był buzdygan na drewnianym trzonku.

W wojskach zaciężnych, które początkowo podlegały tylko królowi, wprowadzono też oprócz stanowiska wodza naczelnego, zwanego hetmanem, stopień kapitana jako samodzielnego dowódcy oddziału lub garnizonu. Zadaniem jego była bezpośrednia obrona miasta. W sytuacji, kiedy na polu walki występowało kilku kapitanów, król wyznaczał kapitana generalnego. Monarcha miał także uprawnienia do nadawania wszystkich stopni - stanowisk wojskowych.

Pod koniec XV w. dowódcą wojsk zaciężnych był hetman. W roku 1503 powstał urząd hetmana wielkiego koronnego, a następnie hetmana polnego. Od tego czasu hetman mógł mianować dowódców i awansować oficerów. Nominacje oficerskie wręczał osobiście lub przez sekretarzy i kurierów sztabowych. Hetmanów wyznaczał król w obecności senatorów, a oznaką ich władzy stała się buława. Jak podaje pamiętnikarz Aleksander Maciejowski: [...] Hetman wielki roty rozdawał i rotmistrzów popisywał (mianował). Rotmistrze popisywali sobie towarzyszy, a towarzysze poruczników. Rotmistrzom i porucznikom wydawano dokumenty nominacyjne w postaci listów przypowiednich, które wpisywano do ksiąg wieczystych jako świadectwa kwalifikacji wojskowej. Dokumenty te należy uważać za protoplastów patentów oficerskich.

W I Rzeczypospolitej

Do połowy XVIII w. stopnie oficerskie nadawał król i hetman. Jak podaje Jędrzej Kitowicz w „Opisie obyczajów za panowania Augusta III”:[...] W regimentach gwardii wszystkie szarże i w innych wszystkich regimentach generalskie rangi należały do dystrybucji królewskiej. W regimentach innych wszystkie wakujące stopnie, począwszy od pułkownika aż do ostatniego chorążego, rozdawali hetmanowie wielcy. Unteroficerów (podoficerów) w regimentach wszystkich kreowali (mianowali) generałowie-szefowie, nie zatrudniając króla ani hetmanów.

Król Stanisław August Poniatowski ograniczył prawa awansowe hetmanów. Ponadto wprowadził dla nowo awansowanych oficerów specjalne dokumenty - patenty oficerskie. Dokumenty te, wypisywane odręcznie przez sekretarzy kancelarii królewskiej, były podpisywane osobiście przez panującego. W górnej części patentu

umieszczano funkcje królewskie, a poniżej rozpoczynano treść następującą formułą: Oznajmujemy niniejszym listem patentem naszym wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy, iż mając zaleconą urodzonego NN do dzieł wojennych sposobność i wierność, umyśliliśmy onemu szarżę... Podobna treść patentów z nieznacznymi skrótami, lecz o zmienionej formie, przetrwała niemal do końca XIX w.

Dalsze ujednoczenie stopni wojskowych przyniosły uchwały Sejmu Czteroletniego. Wydane wówczas przepisy obejmowały m.in. uprawnienia królów w zakresie mianowań: [...] Do wszystkich szarży wojskowych obojga narodów bez akceptacji, aż do najmniejszego oficera, subalterna, łącząc w to strażników i oboźnych polnych obojga narodów My król mianować i patentować będziemy, podług starszeństwa i zdatności. Po uchwaleniu etatu armii ujednoczono też nazwy stanowisk (funkcji) i stopni wojskowych. Poza ustaleniem stopni wojskowych Sejm Czteroletni opracował też nowe zasady polityki kadrowej. Zostały one ujęte w zarządzeniu królewskim pt. Awans w wojsku obojga narodów.

W latach 1788-1794 przygotowano także specjalną księgę awansów kadry oficerskiej, w której umieszczano wszelkie zasługi nowo mianowanych oficerów. Nadawanie patentów w okresie Sejmu Czteroletniego miało uroczysty charakter. Nominacje generalskie były ogłaszane w dokumentach sejmowych, a patenty oficerskie wręczał król lub upoważniona przez niego osoba.

W okresie powstań narodowych

W czasie powstań narodowych nastąpiły znaczne zmiany w sprawach nominacji i awansów oficerskich oraz stopni wojskowych. W powstaniu kościuszkowskim oznaki stopni były zbliżone do dystynkcji z czasów Sejmu Czteroletniego. Wszyscy nowo mianowani oficerowie otrzymywali drukowane patenty z okrągłą pieczęcią Naczelnika Siły Zbrojnej Narodowej i dewizą Wolność, Całość, Niepodległość.

Oddzielną kartę w rozwoju stopni wojskowych stanowi armia Księstwa Warszawskiego utworzonego w 1807 r. W armii tej, poza ujednoczeniem oznak stopni wojskowych, wydano również kilka aktów prawnych normujących zasady mianowań. Np. rozporządzenie z 19 grudnia 1807 r. określało władzę ministra Wojny w tym zakresie stwierdzając, że: Wszystkie nominacje na miejsca wakujące i wszystkie awanse będą czynione przez naszego Ministra Wojny i podane naszej akceptacji. Na tej podstawie ks. Józef Poniatowski mianował dowódców i podpisywał patenty oficerskie zwane listami służby.

W Królestwie Kongresowym patenty oficerskie podpisywał w imieniu monarchy naczelny wódz na specjalnych bogato zdobionych pergaminach z inicjałami cara. Treść dokumentu została ujednoczona dla wszystkich oficerów i generałów. Ilustruje ją znajdująca się w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego nominacja oficerska na stopień podporucznika podoficera Kajetana Grabowskiego: Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy, wiadomo czynimy, iż mając wzgląd na zasługi Urodzonego Kajetana Grabowskiego, Podoficera oraz chcąc Go do dalszych usług w Wojsku Naszym Polskim zachęcić, umyśliliśmy nadać Mu stopień Podporucznika. Także niniejszym listem patentem naszym Urodzonego Kajetana Grabowskiego Podporucznikiem mianujemy i mieć chcemy, aby używał wszelkich praw i prerogatyw nowemu stopniowi Jego właściwych od dnia 20 maja 1824 roku. Dan w Warszawie roku 1824, miesiąca grudnia 31.

W okresie powstania listopadowego określono nowe zasady kadrowe. Np. prawo awansowania do pułkownika łącznie miał naczelny wódz. Stopnie generalskie na wniosek naczelnego wodza nadawał Rząd Narodowy jako najwyższa władza wojskowa, a patenty podpisywał Prezes Rządu i Radca Sekretarz Główny Rządu. Patenty wypisywano tuszem na dyplomie z nadrukiem „Rząd Narodowy”. Ich treść zmieniała się w zależności od sytuacji na polu walki i władz powstańczych. Np. nominacja płk. Walentego Andrychiewicza awansowanego do stopnia generała brygady była następującej treści: Rząd Narodowy dla przedstawienia Wodza Naczelnego postanowił mianować jakoż niniejszym mianuje Wgo Pułkownika Andrychiewicza Walentego Dowódcę Pułku 3 Piechoty

Generałem Brygady. Ogłoszenie rozkazem dziennym niniejszej nominacji, Wódz Naczelny komu należy poleci.
W Warszawie, dnia 10 marca 1831 roku.

Stosunkowo powszechnie była stosowana praktyka awansowania w powstaniu styczniowym. Powstańców, którzy dokonali czynów bohaterskich, mianowano na polu walki, a fakt podawano do publicznej wiadomości. Patenty oficerskie wręczano na miejscu lub rozwożono za pomocą łączników. Tak było w wypadku Mariana Langiewicza, do którego w drodze do Małogoszczy dotarł kurier Tymczasowego Rządu Narodowego z nominacją na generała i na naczelnika dwóch województw południowych. Treść tej nominacji ogłosiła 17 lutego 1863 r. gazeta „Ruch”: W imieniu Narodu Polskiego Komitet Centralny jako Tymczasowy Rząd Narodowy w uznaniu świętych zasług wojennych przy organizowaniu wojska narodowego jak i na polu bitwy przez Naczelnika Wojskowego województwa sandomierskiego, pułkownika Mariana Langiewicza okazanych, zamianował go generałem...

W II Rzeczypospolitej

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości pierwszym dokumentem dotyczącym spraw awansowych był dekret Rady Regencyjnej z 12 października 1918 r., który stwierdzał m.in.: My, Rada Regencyjna Królestwa Polskiego postanowiliśmy i stanowimy... z chwilą zaprzysiężenia wojska przechodzi ono pod zwierzchnią Władzę Naszą, wskutek czego wszelkie dalsze nominacje oficerskie przez Nas podpisywane będą.

Rada Regencyjna zatwierdzała też dotychczasowe mianowania i awanse oficerów walczących na różnych frontach I wojny światowej. Od 11 listopada 1918 r. stopnie wojskowe oficerów nadawał początkowo naczelny wódz Wojska Polskiego, a później naczelnik państwa, wydając w tej sprawie odpowiednie dekrety. W następnych latach funkcja ta należała do Prezydenta RP i Ministra Spraw Wojskowych.

Pierwszy awans był potwierdzany patentem, na którym uwidaczniano datę, liczbę starszeństwa i korpus osobowy. Patenty z tego okresu były wykonane na pergaminie, a później na papierze czerpanym i bogato zdobione symbolami wojskowymi. Na środku u góry mieścił się napis „Patent oficerski” i herb państwa. Na dole zaś okrągła pieczęć wojskowa i dewiza „Honor i Ojczyzna”. Środek patentu wypełniała treść uzasadniająca nominację: Stwierdzam, iż Pan NN wykazawszy zalety właściwe powołaniu oficera oraz zdolności do spełniania obowiązków nadanego mu stopnia oficerskiego i gotowość poświęcenia wszystkiego ku Dobru i Chwale Ojczyzny, uzyskał w porządku prawem określonym stopień kapitana w korpusie oficerów piechoty ze starszeństwa od dnia... z kolejnością...

Od roku 1936 obok patentów zaczęto wydawać oficerom dyplomy nominacyjne z podpisem Prezydenta RP, Ministra Spraw Wojskowych i szefa Biura Personalnego. Ponadto wszystkie awanse były ogłaszane w „Dzienniku Personalnym Ministerstwa Spraw Wojskowych”.

źródło: Wojskowe Biuro Badań Historycznych

[Tweetnij](#)